

I

Dejte mi pokoj se vším psáním — tady na venkově se nepíše!

Já ležím. Ležím na ňadrech přírody. Jsou tak kyprá, tak vonná, tak lahodná, tak teplá, a pranic se neupejpají a člověku je tak blaze na těch ňadrech! Ležím naznaku, zajímá-li vás to vědět, a dívám se do modrého nebe. Co tam vidím? Nic, ale právě to mne těší. Ani pták nevesluje tam v té modré výši, ani obláček nesune se po ní, tam nahoře není ni jediného domku, žádných parníků, žádných železnic, žádných lidí, kteří by si šlapali na opatky, žádných přátel s posměšnou píšťalkou v kapse, žádných politiků, není tam nic než modro a klid, svatý klid!

Abych byl hodně blízko nebi a klidu, zalezl jsem si vysoko do šumavských hor — v tajné zároveň naději, že podle Schillerova receptu zde nahoře najdu někde tu „svobodu“, o které se v našich smrdutých městech dole tolik píše, — „auf den Bergen ist Freiheit“. Musí ale být někde zalezlá, ta svoboda, posud jsem jí nenašel. Daří se mně jako s hledáním hub, vždycky, když myslím, že jsem už našel nějakou „šmačnou“, ukáže se pak, že to je jen pěkný „sviňský hříb“ nebo nanejvýš lahodná „prašivá špička“. Ano, abych vám nezapomněl sdělit — „muchomůrky“ se letos pěkně urodily! Jsou velky jako klobouk, červený jako kardinál a kropenaty jako perličky. Jenže člověka při pohledu na ně srdce bolí: tolik jedu a nikoho neotravují, tolik talentu a žádná příležitost! Lidské srdce není ani z polovice tak krásné jako vyrostlá muchomůrka, ale trošky jedu, jehož mu pánbůh nadělil, umí na prospěch svých bližních zcela jinak využítkovat!

Nemyslím zde praničeho, obdivuju se jen přírodě a cu-

cám k tomu brusinky. Zde je to módou, nemyslet, i ta příroda nemyslí praničeho, roste jen tak pánubohu do oken, když nemá právě nic lepšího co dělat, a člověk ani nepochopí, proč ji básníci nazývají „knihou moudrosti“. Každý si ji ovšem nazve, jak chce, jednomu je bohyní a on ji měří „orlí perutí“, druhému je dojnou kravou a měří ji dle pytlů bramborů. Mně je jen příjemnou pohovkou, a nemusíte se tedy bát žádného zahanbení: já se z té „knihy moudrosti“ navrátím nanejvýš zrovna tak bystrý jako dřív. Jen o něco češtější ještě, bohatší lokálními výrazy. Již jsem se zde naučil, že dutému stromu možno také říci „vykotlelý“, přístodůlku „vodra“, trakaři „samokol“, zloději „zlý člověk“, mandelům na poli „vojáci“, čuněti „boží hovado“ a opilému člověku „čuně“.

Někdy si se zdejším lidem ani neporozumíme, totiž co do věci.

„Tento pán píše do novin,“ řeklo se panu představenému naší vesničky.

„Do novin píše? a proč?“ tázal se pan představený.

„Kdyby radš chodil do kostela,“ dodala jeho zbožná manželka a přitáhla si pevněj černý šátek, místo čepce, obyčejnou to přikryvku zdejších ženštin.

Jdu tak napolo bez cíle a vyhledávám krásné lesní partie. Potkám nějakou ženštinu.

„Prosím vás, dojdu tímto lesem také dolů do — —?“

Žena se zarazí a zardívá.

„Prosím jich, pročpak nejdou radš po silnici?“

Vtom klekne zrovna naproti mně a začne se křižovat. Uleknul jsem se té náhlosti, ale již zaslechnu také sám zvonek blízké vesničky, rozhlednu se — u lesa klečí hajný a modlí se, na vedlejším žitništi ustáli ženci v práci a klečí zbožně — mimovolně jsem také smekl klobouk.

Dobry lid je zde a nadaný jako jinde, synkové odtud — ovšem pořídku — na studie přicházející jsou vesměs bystré hlavy. Ale není tu v horách dostatek škol, není průmyslu vzdělavatelného. Hory jsou velebný v havu černých svých lesů, údolí rozkošná, každý okamžik jiný rozhled, jiné

kouzlo, ale země je studená, nebe neuprositelné, my dole v kraji těšíme se ještě dlouho pěknému počasí a zde nahoře zasypává již sníh nedozrálou polovicí sklizně. Nikde jsem neviděl poměrně tak mnoho krásných, ano velmi krásných dětí jako zde, ale dorostlý člověk již vypadá zhubeněly a znavený, sedřený prací. Jsme tu těsně vedle čáry, kde dle šumavského pořekadla „přestává chleb a začíná voda“.

Zámeckému správci vyžívají letos po prvé okůrky — událost nesmírné důležitosti, celá vesnice chodí se dívat a divit, že okůrky rostou „zrovna na zemi“. Jsou zde lidé, kteří neviděli ještě jablko na stromě.

Jaký div, že co do duševního rozvoje jeví se trochu bigoterie. Někdy je pohnutliva, někdy komicky naivní. Z blízkých německých Kvild docházejí sem obrázky svaté — „Panebože, pros za nás!“ zní podpis na nich. Místo plechového kohouta na střeše dávají nahoru plechovou panenku Marii — vítr hvízdá a svatá panna tančí. Zdejší velkostatkář jeden prohlásil se, že chce „zlepšit statek svůj“. Ihned obdržel od důmyslného občana plán na zlepšení celého panství — dvanácti „křižovými cestami“.

II

Před naším obydlím, do dvora, stojí dřevěná lavice — mně nesmírně příjemné sídlo každého odpůldne. Uvnitř domu je sice rozkošně, všechny tváře pouhá upřímnost a přívětivý smích, jizby čistounké a veselé, na stěnách obrovité bukové houby co nejpřirozenější a nejelegantnější konsoly, nářadí samé sklo — jsmeť v krajině samých skláren—, ale venku na lavici je ještě příjemněji. Pojí se tu domácnost s přírodou. Vpravo vlevo výhlídka do krásného kraje, jemuž bigotnost dodává ráz hřbitova, stojí tu každých deset kroků železný kříž, zadělaný do kamenného podstavce. A přede mnou v polokruhu hospodářská stavení, stáje, kolny, stodoly atd.

Dnes dopoledne tu bylo na dvoře nesmírně veselo.

Přišel do vesnice flašinet, od Nového roku již druhý, a máme teprv počátek září! Dvůr byl naplněn dětmi i dospělými a flašinetářka točila klikou a na její tváři byl rozhostěn úsměv „člověka, jenž může lidi učinit blaženými, kdy chce“. A pak přicházel cizinec po cizinci, podomovní hodinář, brusič, ano i cestující nějaké vídeňské litografie, nabízející laciné visitky. Dostanou se „na dobírku“ a nejsou k přečtení. Ale teď odpůldne je ticho. Jenom obyčejná „dvorská společnost“ naše se sběhla, když jsem usedl na lavici, a musel jsem jí drobit chleb.

Odpusťte, musím vám představit alespoň vynikající členy! Především sobě všimněte panovníka našeho dvora, černého našeho kohouta. Ostruha jako meč, koruna jako krev — může svou korunu ztratit leda zároveň se svou hlavou. Je ještě mlád, a tedy egoista, volá sice na slepice, když najde nějaký drobet, ale než přiběhnou, rozmyslí si to a sežere jej raděj sám. Kokrhá málo, vůbec už od dob svatého Petra kohoutům ani nestojí za to, aby pro každé lidské zalhávání nějakého přesvědčení kokrhali hned do světa. Pak filosof našeho dvora, sněhobílá husa, vzácný exemplář hlouposti. Když prší, dívá se čtvrt hodiny udivena k nebi a křičí o pomoc. Pak komik společnosti, malé, zmrzačené kače, ode všech klované a pronásledované. Jsem zde s to bavit se s těmi zvířaty celé hodiny. Když malý Cukrle kouše velkému Fylaxovi blechy, zdá se mně, že jsem neviděl jakživ pikantnějšího žánru, a když se výše zmíněný filosof batolí ku krajáči, myslím, že to dělá jen kvůli mně, abych se naučil, jak lehce a beze všeho přemýšlení lze ztloustnout. Ostatně, kdybyste vy seděli na mém místě — —

„Dobré odpůldne, pane!“ zakviknul vedle mne soprán jako pila.

Ani jsem si nevšimnul, že přišla k stavení paní direktorka. Máme zde totiž také divadelní společnost, kočující německou. Členové jsou: pan Torbini, paní Torbini a slečna Torbini. Divadlo je hned ve vedlejší chalupě.

Třetina společnosti páně Torbiniho podává mně popsanou čtvrtku papíru.

„Jak? ‚Napoleon III., velké historické drama‘? Na to se těším. Evženii hraje vy?“

„Ano, já!“

„A kdo dává arcibiskupa?“

„Také já — já se vždycky tak stydím, když musím vystoupit v mužských šatech,“ a paní direktorka zahrává si stydlivě se záplatovanou zástěrou.

Není sice už mlada, ale pikantní. Jedno oko má modré a druhé jak citrón žluté. Hubu má jakoby pod podloubím, nos a brada splývají. A jak jednoduše se nosí! Na hlavě sedí místo čepce jen kousek tylového hadru, kazajku zapomněla doma a ostatek je již jen spodnička.

„Přijdu jistě. Odpusťte, že včera také veběhl Fylax. Dnes ho uvážem.“

„Ó prosím, honorace mohou brát vždycky psy s sebou — nás to nezmejlí, když Fylaxrle vyskočí na jeviště. Ale teď musím dovnitř k paní správce, direktor“ — paní direktorka mluví o svém manželci jen per „direktor“ — „potřebuje frak a jdu se ho vypůjčit, za půl hodiny už začnem.“

Uklonila se s divadelní elegancí a odešla.

Nebozí lidé! Jeviště je prý jako Charónova kocábka, „nesnese skutečnosti, jen stíny“, nu ta paní direktorka je už jen stín stínu, kocábka se nepřevrhne! Ostatně působí společnost páně Torbiniho skutečně jen svým „uměním“, zde není žádný klam, žádná šalba, žádný prošpekt, žádná mašinerie, žádné líčidlo, nikdy bengál, vodopády, slunce, hvězdy, a přec někdy až tři zlatky denního příjmu.

Avšak — od divadelní chalupy blíží se zas postavy. Napřed běží slečna Torbini, dvanáctileté mrně. Na divadelní ceduli je o ní vždycky napsáno: „Unter Mitwirkung des Wunderkindes Marie.“ Hlavním jejím uměním je deklamace básně „Was ist das Herz?“ a tu odřikává v kuse každém. Za ní se šourá pantáta.

„Kampak, kotě?“

„Dělám dnes vojsko a jdu si k panu správci vypůjčit flintu.“

„A to si neseš ten hrnek na flintu?“

„I ne, ale v druhém aktu se pije káva a jdu poprosit paní správčovou o smetanu.“

„Dobrý večer, děkuju, pane direktore!“

Pan Torbini je asi padesátník. Kulaté, špekové tělo, obličej samá tučná vráska. Na hlavě má černou noční čepici, dlouhou jak punčocha, na těle zelenou kazajku a šedivé spodky, na bosých, zaprášených nohou staré kožené trepky.

„Smím se zeptat, jak se vašnosti líbil včera Caesar?“ a posunul s chytráckým úsměvem brejle.

„Ó výborně! Dobrý kus a výtečná hra! Od kohopak je ten kus?“

„Ode mne, já hraju jen vlastní kusy, Torbini-repertoár!“

„Nu to vám přeju štěstí. Vždyť víte, co praví Gutzkow: ‚Povedený geniální člověk básní kusy a zkažený geniální je představuje.‘ Vám nemůže nikdo vynadat ‚zkažených‘.“

Pan Torbini se pitomě na mne zadíval.

„Máte zásluhy velké o zdejší krajinu,“ pokračuju, „zde je dobrých škol tak málo a divadlo je tak dobrá škola!“

„I — trulanti jsou tady, samý trulant, s výminkou slavných honorac! Co já se nadru, — aby musel jinde herec tolik hrát! Prosím vás, viděl jste už tohle někde?“ a položil otevřenou ruku kolmo na nos, od čela k bradě, takže obličej byl jakoby přístěnkem rozpůlen. Mžikem měla každá polovice obličej jiný výraz, jedna veselý a usměvavý, druhá zoufalý a plačtivý. Pak spustil ruku, rozstoupl se a deklamoval:

*„Hle tak jsem obraz dvojí rázem dal,
zde zřel jsi radost mou a zde můj žal!“*

„Ale dnes bude přec pěkný příjem, co?“

„I čerta!“ Ohlídl se po chalupě. „Vidíte, tam obchází představený a také neví, má-li vejít. Musím mu pomoci! Poroučím se zatím!“

Hvízdám na Fylaxa.

„Pojď, půjdem do divadla! Nesluší se pro honorace, aby přicházely příliš pozdě!“

U chalupy chytil pan ředitel představeného za rameno.

Pan představený má na hlavě kulatou čepici, sešitou ze zápalných hub, a na nohou dřevěnky.

„No, půjdeš dovnitř nebo zůstaneš venku?“

„Vždyť už jsem dal šesták!“

„Nu tedy marš tam, trulante!“ a pan direktor chytil představeného za krk a hodil ho do dveří.

III

Výlety odtud jsou rozkošny. Na příklad do pralesu. Prosím, rozvažte si, co je měšťáku les a co je pak vůbec *prales*!

Máme do něho a k pramenům posvátné naší Vltavy jen několik málo hodin a cesta jde stále nejvyšší Šumavou, obrovskou, obrovsky krásnou baštou českou. Jedem krajem statečných Chodů a každý okamžik otvírá se nám obraz jiný. Hned černý les, hned mlází a pastviny, hluboké, do modré dálky vybíhající údolí, horská kotlina a uprostřed ní vesnička jako perlička, hora táhlá, druhá kuželovitá, třetí samý divoký útes. Již jsme přišli nad krajinu, kde alespoň oves ještě roste, a projeli vesničkou Kvildami, kde kostelíček ze dřeva pohnutlivě prostý a budovy ani jediná cihla, samý americký „blok“. Ještě jde cesta výš, až k forštovně na Bušíně, odkudž jen dostřel do Bavor.

Nyní nabývá cesta lesem ještě jiné zajímavosti. Silnice duní jako klenutí a vpravo vlevo vidíme skrz stromové stopy velké bouře loňské. Celé skupiny stromů jsou uprostřed lesa převaleny, z kořena vyvráceny, přes sebe přeházeny, částí visí na stromech vukolních, nebo zas zřítily se přes stráň temenem do země a kořeny trčí k nebi. Někde přistoupila spousta k silnici, kmeny se přetáhly přes ni a píla musila razit cestu nově. Náhle se otevřela šklebina lesní a vidíme do údolí, přes údolí na dlouhou, vysokou stráň—na té nezůstal ni jediný kmen stát, vše je povaleno, přeházeno, přelámáno. Je v tom všem divně divoký poklid, jako náhle strnulého proudu lávy, a mrtvý obraz, obraz hřbitova. A zas druhá stráň a druhý hřbitov, třetí hřbitov, čtvrtý, zde

kráčela rozzuřená příroda, obrovitá bouř, od hory k hoře, vidíme stopy její nohy.

Slezli jsme. Půl hodinky to jde prastarým lesem, a zas jsme vynikli na stráň, nový hřbitov! Zas tu nestojí ani jeden strom více, vše je převaleno v krutém nepořádku přes sebe, jakoby stébla na mlatu leží tu kmeny dvacet až třicet sáhů dlouhé, a na konci každého strmí jakoby kosmatá skalina, kořání musilo s sebou ze země, a země musila s kořáním. Kráčíme tou spoustou dolů a prolézáme, jako prolézá malinký brouček vysokou travinou. Již jsme sestoupili, jdem přes údolí — běda nám, kdyby ze stezky noha jen na píd' dál svěřila se zelenému tomu koberci. Rašelina tu, močál, porostlý sice brčálovou klečí i kapradím i pernatou travou, ale povrch celý jako by se stále třásl, mezi zelením blyští se voda nepohnutě, i po stezce to jde jako po rozhoupaném prkně, pod nohou vystřelují praménky jako háďata — jen na píd' dál a rašelina se nám zavře nad hlavou!

Klobouk dolů — vstoupili jsme do pralesa!

Mám popisovat prales? —

Najednou se mi zdálo, že jsem o celá tisíciletí posunut zpět, ale jaře mlád, bujně vesel, nezávislý od času a od lidstva — volný — volný! Ovanul mne duch, který unikl času. Bylo ticho, totéž ticho, které tu panovalo při stvoření světa.

Náhle teď skočil sem od protější hory vítr, my ho sice necítili, ale pod námi v kořenových kryptách to zapraskalo, ve výši to zašumělo, lesní strop se pohnul sem tam — celý les jako by si byl najednou oddychnul, nižším větrovím zafičela lehýnká písnička — tentýž šumot, tatáž píseň, která již při stvoření! A zase ticho. Nikde zvěře krok, nikde pták, žádný šum — velebné ticho. Slyším vlastní své srdce tlouci — bože, jakž by se v tichu tom srdci i hlavě ulevilo!

Jsme v chrámě. Nad námi je ve výši temný, a přec světlý strop, nebe jím jen místečkem modře problýská, jako drobný kamínek v mosaice. Chrátové sloupy jsou štíhle vypnuty. Týl zabolí, chcem-li dohlédnout až k jich konci. Větroví se proplítá, že to vypadá ve výši jako krásné vyšívání. Po kmelech táhnou se až k zemi chumáče šedých vousů. Některá

souš, přímo ještě stojící, ale již bez listu, bez kůry, vypadá jako kostra bílá. A po zemi tisíciletá generace na tisícileté! Kde noha může k zemi, jako by stoupala po nejměkčích kobercích. Musíš-li ale přes padlé stromy, zachytneš se za krásnou girlandu, pnoucí se ze země k větvím nebo od kmenu ke kmenu. Dole vidíš práchnivící, zeleně omženu mrtvolu prastarého velikána, přes něj se převalil druhý, formy těla jsou ještě zachovány, ale prstem projedeš celým tím tělem prohnilým, a přes ten se položil zas třetí; také mu již opadaly všechny větve, leží jen pouhý, dlouhý trup, a z toho vyrůstá padesát veselých stromků mladých, živících se trouchní svého otce. Kořínky jejich objímají jej, běží kolem něho jako obruč k zemi nebo se probodají přímo jeho tělem. Budoucnost jich seznáte na vedlejším pětistyletém mladíku. Otec pod ním zmizel, kořeny tvoří celé loubí — kapličku v chrámě — teprv as sáh od země spojily se v mohutný kmen. A jen o krok dál bují celá generace z kmenu ještě přímého, v půli přelomeného. S ustrnutím hledíme na ten kulatý, obrovitý buket do výše, není lze sobě myslit něco krásnějšího — to se pánu bohu povedlo!

Pomalou kráčíme chrámem pralesem. Již jsme u pramenu staré Vltavy, zde ještě pramlaďouneké, bublavé, dětsky přítomělé. Udělali jí kamennou kolébku, ale v té se jí nelíbí, ihned je venku, malinká, sotva palec silná. A běží a povídá si a bublá, jak už si děti tak pro sebe povídávají. A starý prales dívá se do její jiskrnatých oček a rozstírá svůj plášť, aby jí slunko neublížilo.

IV

Druhý, velmi pěkný výlet odtud máme do Budějovic. Neznám druhého města v Čechách, které by tak překvapovalo jako Budějovice České; pěkná je starobylá Plzeň, zajímavavy jsou pestré Prachatice, zvláštní je průmyslový Liberec atd., ale Budějovice jsou zcela svými, zcela originálními vzdor vší smíšenině historické a moderní, nemám pro ně

zkrátka jiného jmena, než že jsou Florencí mezi venkovskými českými městy. Ne pro půvab vukolí, ne pro památky všeho umění, ale pro jistou nepopíratelnou líbeznost svou. Války se Budějovic skoro nikdy netýkají a město se rozvilo jako květ v zátiší. Kdybych chtěl přísněji přirovnávat a určitěji vyslovit ráz jejich, řekl bych, že jsou jako pěkné menší město francouzské — povím ještě proč a nedivte se, že beru k paralelám hned Florenc, hned zas Francii! Kdysi jsem četl: „Život v menších městech je proto nudný, že můžem zde méně porovnávat a přirovnávat než ve městech větších.“ Beřem-li vše poměrně, můžem v tom čilém životě budějovickém porovnávat tak, jak v životě velkoměstském, a mimoto pravil jsem: Budějovice mají mezi městy českými zcela ráz svůj, a již to vybízí k porovnání.

Zevnější pohled neposkytuje právě zvláštního dojmu. A proto bych radil, kdo si zajede do Budějovic jen na podívanou, aby si tam zajel s večerem. Na nádraží ho uvítají nosiči a vyvolávači hotelů jako všude jinde. Ale mezi pokřiky najednou se ozve: „Beseda — Beseda!“ a magneticky přitaženi sedíme již v omnibusu a jedem do České besedy budějovické. Již v tom jsou Budějovice originální a dle jich příkladu mohla by sobě věc zřídit i jiná města česká. Besední dům je zcela nový, s krásnými místnostmi hostinskými, se sálem tak elegantním, že se mu žádný z pražských sálů nevyrovná, s rozlehlou zahradou, s billardy, kuželníky, zkrátka se vším možným komfortem hostince dobrého, určeného společnosti domácí i styku s cizinou. Cizí zde najde byt i vše ostatní velmi laciné a zároveň velmi dobré, a mimo to: je zde hned jako doma a mezi svými. „Kdo uposlechne hned na nádraží českého výzvu, je beztoho náš,“ myslí si budějovičtí Češi zcela správně a uvítají každého co milého hosta. Jen chvílenku sedíš u některého vedlejšího stolu, hned povstane někdo z bodrých občanů, vyzve tě do přátelského kruhu, a kam pohlédneš, samé tváře přívětivé, mezi nimi i některá tobě již známá a milá od dřívějška.

Byty pro cizince jdou do dvoru, vidíš ráno teprv něco z města samého, když vyjdeš před Besedu. Hned před do-

mem počínají krásné, stinné sady, a sady ty jdou vpravo, až kam dohlédneš, a vlevo zase tak. Jdem kupředu, vystoupíme stromovím vzhůru na porostlé bašty, procházkám pražských bašt se podobající, a hledíme do Vltavy, zde arcíže již nikoli horsky křišťálové, nýbrž průmyslem zmúcené, přec ale živé a obraz města osvěžující. Jdem dál, mosty nás lákají do vlastního srdce města — Budějovice mají právě tolik mostů jako Štraspurk —, ale míníme dojít až na konec bašt, nevíme ještě, že voda a zeleň objímají město jako prsten skvostný. Konečně přejdem přece mostem a propletem se několika ulicemi na pyšné náměstí budějovické.

Rozlehlý čtverhran, prostranství mnohem větší než staroměstské pražské, kolem vysoké budovy moderní i starobylé a dole samé prostranné loubí, procházka pro počasí pěkné i deštivé. V loubí krám na krámě a elegantní jako ve velkém městě. Lid se tu tísní, plno venkovanů v pestrém národním kroji, selská, silná a hezká děvčata, hoši selští s tak pěknou, jasnou tváří, že milo na ně pohlednout. Pak lid městský, obchodník a průmyslník, staré i mladé dámy, tyto v šatech barvy vesměs bílé, zde patrně oblíbené. Spisovatel Uhlig von Uhlenau, rodič zdejší, psal kdys o rodišti svém: „Je zde velká síla pensistů,“ pravil, „a ještě více starých panen,“ — možno, musejí být ale na vymírání, jednotlivých starších dam vidíš málo, skoro samé jen rodiny procházející se popolu.

Ve vedlejších ulicích ovšem neživo. Ale vidíš mnohou zajímavou budovu šedou i mnohou skvostnou moderní. Mezi těmito vynikají palác mnichů výšebrodských a nové školy, hlavně české gymnasium Jirsíkovo s tím rozkošně vyvedeným kostelíčkem gotickým. Čteš nápisy a firmy, pobavíš se verši ševce Urbana — budějovického Hans Sachse — a počítáš, že na padesát firem německých přijde vždy jedna rovnoprávná nebo česká.

A dostali jsme se ku svému smutku — smutek musí být ve všem, sic by to nebylo české! Samá česká jména, ryzá, zvonivá, a samý německý nápis! Budějovice jsou tam, kde byla Praha před dvaceti lety. Budou po dvaceti letech jen

tam, kde je Praha nyní? Myslím, že rozhodně dřív! Jádru měšťanstva je české, probuzení zmocňuje se vždy širších kruhů, důvěru pevnou slyšíš z každých úst vlasteneckých. A mají také vůli pevnou — na zdar té budoucnosti! — neustupte ani na píď, každý by spáchal hřích, kdo jen liknavostí by přispěl, aby se ztratil kámen z české naší Florencie!

V

„Kdo sám o svých nohou dobře nechodí, tomu berle, byť z dubu byly, málo prospějí.“

F. J. Sláma o při Prachatických s Husineckými

Ekloga — spíše elegie! A to hned po rozechvění co nejnadšenějším elegie dojemná jako neštěstí celého národa, smutná jako poušť. Věru, že jsem nepocítil půli toho bolu, když se noha má bořila kdys v prachu zašlé, titánské kultury athénské, jako zde, když spěchala zas z Husince, — vždyť jsem synem mučednického, chudého, milého toho národa a bolest zaráží se v prsa jako rozžhavený nůž, ostrá, nevy-slovně palčivá!

Tiše jsme sestupovali ze šumavských výšin k Husinci. Široká je tu, snad několik mil obzírající kotlina, v jejímž jednom záhybu usmívavé městečko se skrývá. Krok se stává pomalý, zrak bloudí po nebi, jež se pne jako klenba panteonu, po hnědých horách, jež jsou věčnými sloupy chrámovými, po krajině, jež zrodila — Husa! Zde je ten Betlém naší slávy! Odtud vylítla hvězda k nebesům, ozářila celou oblohu, její lesk zachvěl světem — zastírejte celé nebe rouchem lží, kdykoli vichr dějin je odestře, hvězda české slávy třpytí se tam a zářiti bude již pro věčnost!

Lajte a zapírejte jak chcete, ličte duševní temnotu našeho lidu způsobem jakýmkoli — v dějinách lidstva je zapsán Hus, velký bojovník a první mučedník za svobodu náboženskou, národní i všeobecně lidskou, a nemůž být národem temnoty, kdo jest národem Husa! Odtud vyšel muž, pro něhož Čechové vyvolali první voje bojující za svobodu,

v době, kdy ostatní svět zahalen byl duševním i hmotným otroctvím. Jednou Husem, po druhé Komeniem jsme se zapísali do zlaté knihy lidské vzdělanosti, Husem a Komeniem dali jsme lidstvu tolik co každý jiný národ vzdělaný — „do studnice, z níž se napili, házejí teď kamení a smetí!“ — A my ještě nepostavili hráze! —

Čistotné městečko je po venkovsku klidné. Předloňská slavnost zaplavila je sice mohutnými vlnami národního hnutí, ale již je zde zase dávno ticho. Medailón na rodném domě Husově je zasazen, uvnitř domu pracuje pilný řemeslník o vezdejším chlebě svém a počestní sousedé punčocháři staví podél zdi na ulici desky s nataženým zbožím svým.

Vše je tak po česku chudé. Domek malý a k tomu majetek soukromný místo majetek národa. Místo velkého pomníku jen skromný medailón a i ten co nájemník, méně oprávněný než vedlejší štít mydlářský.

Vejdem do průjezdu. Bodrý měšťan nám podává ruku. „Prosíme — odevřte nám světnici Husovu.“

„I netřeba otevřít! Mám tam nájemníka, musil jsem ho vzít, abych za tu světničku obdržel alespoň třicet zlatých nájmu.“

Cítil jsem, že mi krev vstupuje do tváří.

„Jděte jen přes ty schůdky zde nahoru!“ Asi osm uzounkých, napolo pobořených schůdků vede v průjezdě vpravo k nízkým dveřím vzhůru. Není u nich ani zábradlí, musíš lézt opatrně a dát pozor na hlavu, aby se nesrazila s klenbou.

„Ale — snad by se mohly ty schůdky přec trochu opravit?“

„Arci že by mohly, ale odkud vzít na to? Dal bych také dovnitř světničky novou podlahu, je už přespříliš chatrna — ale když by to stálo až deset zlatých!“

Lezeme němi do výše a vejdem. Světnička malá, spíš komůrka, jediná to posud zachovaná část staré budovy, dle tradice vlastní byt Husův co občánka mladistvého. Stěny jsou opadané, podlaha vylámaná. U kamen vlevo sedí žena s hrnkem v ruce; mlčky přikývne k našemu pozdravu a jí dál. Velká postel s několika peřinami a malá špinavá lavička

je jediný ostatní nábytek. Několik dětí tulí se před cizinci k matce, v koutku u okna stojí as pětiletý hezký hošík, s plamenným, žárným zrakem. Hledí na nás, snad nám již rozumí.

Okno je tu jediné. Vedle okna ve zdi polička, nad níž přilepený papírek s nápisem „Husova knihovna“. Odevřem dvířka, uvnitř několik oddílů a na prkýnkách stojí tu hrnky, železné nože, rezovaté vidličky, dřevěná slánka. Prkýnka jsou plna nepravidelných zářezů, chtěť každý host na památku alespoň tříštku, a byli tu slavní hosté z celého Slovanstva. Vykreslete přec někdo ten vnitřek Husova rodového domku a rozešlete obraz po slavných ilustrovaných časopisech v cizině!

Vzduch je dusný — spěcháme ven.

„Je to smutné, jak?“ vzdychá domácí. „Stydím se vždycy — zvlášt když přijdou Němci, ti se tak smějí! — Kdybych to mohl jen sám upravit, stěny vybělit pak a navěsit alespoň ty věnce, které mně tu nechali od slavnosti. Alespoň by to bylo něco, věnce jsou tak krásny, bohaty — pojdte se na ně podívat, pánové!“

Jdem za ním do příbytku. První prostorná a světlá světnice je ozdobena svatými obrázky, druhá malá také obrázky, mezi nimi Jan Hus, zrovna pod nějakým svatým Aloisem nebo kým. Zde postavil majitel velkou truhlu a vložil do ní pečlivě prapory z Husovy slavnosti a věnce, zaslané z celého světa. Několik ženských čepců, svrchu položených, odklidíme a obdivujem se bohatým fáborům, bohatému vyšívání, nadšeným heslům — —

Za chvílku již sedíme ve svém povoze a ujíždíme k našim staroslavným — již poněmčeným Prachaticům. Na dřevěném mostě loučí se s námi ještě socha svatého Jana z Nepomuku.

Již jsme vyjeli na silnici. Sedíme mlčky a nikdo nemá odvahy, aby se ohlídl k Husinci zpět.